

О. В. Булатова

ПРОЦЕСИ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті визначено сутність процесів транснаціоналізації та регіоналізації у контексті сучасного розвитку світового господарства. Обґрунтовано, що процеси транснаціоналізації та регіоналізації перетворились в основний структуроформуючий фактор розвитку світового господарства. Доведено, розвиток сучасних інтеграційних процесів у світовому господарстві характеризується двома основними трендами – глобальним та регіональним. У результаті дії глобального і регіонального трендів формується нова полісистемна конфігурація світового економічного простору.

Зростання внутрішньорегіональної торгівлі між країнами-сусідами не обмежується тільки високо розвинутими країнами, для яких цей напрям торговельного обміну є свідченням поглиблення внутрішньогалузевої спеціалізації і кооперування. Для країн, що розвиваються, розвиток внутрішньорегіональної торгівлі забезпечує реалізацію їхньої продукції, яка поки що не конкурентоспроможна на більш розвинутих і, відповідно, більш насичених ринках. Розвиток внутрішньорегіональної торгівлі стимулює її поширення інституційних структур ТНК, які через внутрішньофірмовий обмін збільшують обсяги також й внутрішньорегіональної торгівлі.

Економічне зближення держав в територіально-просторовому аспекті, з одного боку, та активна діяльність ТНК, з іншого, призвели до нових форм організації діяльності різних економічних агентів, що забезпечують виробництво, споживання, управління, обмін тощо.

Нерівномірний характер розвитку елементів світо господарської системи, детериторизація її учасників призвели до появи нових диференційованих форм взаємодії, що вимагає нових підходів багатомірної оцінки структурних змін.

Визначено, у системі сучасного світового виробництва значна частина коопераційних зв'язків у виробництві і торгівлі припадає на ТНК, а їх наявність дозволяє виробникам в одному регіоні майже миттєво реагувати на ринкові умови в інших частинах світу. У свою чергу, регіональний напрям розподілу ділової активності ТНК, визначається основними регіонами тріади світової економіки.

розвиток міжнародної економічної інтеграції у практичній площині реалізується в комплексі конкретних форм співробітництва не тільки між країнами, а й регіонами, фірмами тощо. Відповідно, процеси регіоналізації та транснаціоналізації можна віднести до процесів, які мають емпіричний характер, дослідження яких потребує міждисциплінарного підходу.

Ключові слова: *регіоналізація, транснаціоналізація, глобальна інтеграція, регіональна інтеграція.*

УДК 339.92 (045)

І.Ю. Чентуков

ОЦІНКА ІНТЕНСИВНОСТІ ТА ГЛИБИНИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОСНОВНИХ РЕГІОНАХ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Стаття присвячена дослідженню підходів до оцінки інтенсивності, глибини та рівня розвитку інтеграційних процесів. Досліджено існуючі системи індикаторів

розвитку регіональної економічної інтеграції. Виділено напрямки застосування інструментів для оцінювання впливу інтеграційних процесів на динаміку економічного розвитку.

Для загальної оцінки основних тенденцій, пов'язаних із розвитком інтеграційних процесів використано як кількісні показники, які виступають індикаторами загальних динамічних змін, так і якісні, що дозволяють оцінити вплив інтеграційних процесів на структурні зрушення, що відбуваються у національних економіках країн-інтегрантів, інтеграційних об'єднаннях, світовому господарстві в цілому.

Ключові слова: *інтеграція, інтеграційний процес, інтеграційна взаємодія, інтеграційне об'єднання, індикатори регіональної економічної інтеграції*

Важливою компонентою дослідження рівня та якості інтеграційної взаємодії, її впливу на структурні зміни, що відбуваються в національних економіках країн-інтегрантів, стає комплексний аналіз інтеграційних процесів, що відбуваються на різних рівнях. Систематизація існуючих методичних підходів до системи оцінювання регіональної економічної інтеграції [1-8] дозволяє підвищити якість оцінювання глибини та масштабів глобальної та регіональної інтеграції із використанням різноманітних показників кількісного, так і якісного характеру.

Для загальної оцінки основних тенденцій, пов'язаних із розвитком інтеграційних процесів, безумовно, необхідно використання кількісних показників, які виступають індикаторами загальних динамічних змін. У той же час, для оцінки впливу інтеграційних процесів на структурні зрушення, що відбуваються у національних економіках країн-інтегрантів, інтеграційних об'єднаннях, світовому господарстві в цілому кількісних показників недостатньо.

Метою статті є аналіз та оцінка інтенсивності та глибини розвитку інтеграційних процесів, що відбуваються у сучасних умовах, із використанням сучасного інструментарію та методичних підходів до системи оцінювання регіональної економічної інтеграції.

Основними показниками, що характеризують рівень, глибину та інтенсивність розвитку торговельної інтеграції в межах регіональних об'єднань є обсяги внутрішньорегіональної торгівлі, обсяги позарегіональної торгівлі, питома вага внутрішньорегіональної та позарегіональної торгівлі регіону, питома вага внутрішньорегіональної торгівлі та позарегіональної торгівлі в обсягах світової торгівлі. За *обсягами внутрішньорегіональної торгівлі* лідером є європейський регіон, обсяги внутрішнього експорту якого за даними 2014 р. дорівнюють 4984,5 млрд. дол. США, та азійський регіон з обсягами внутрішнього експорту в 4746,3 млрд. дол. США. Обсяги внутрішнього експорту американського регіону складають 1775,3 млрд. дол., що в 2,8 разів менше за аналогічний показник європейського та азійського регіонів. Обсяги внутрішньої торгівлі африканського регіону залишаються зовсім незначними 87,1 млрд. дол. США [9].

Якщо порівнювати *інтенсивність зростання внутрішньорегіональної торговельної співпраці*, то за період 1995-2014 рр. внутрішній експорт африканського регіону збільшився в 6,3 рази, щорічно в середньому зростаючи на 10,2%, азійського регіону – в 7,6 разів або на 4,04% щорічно, американського регіону – в 3,3 рази або на 6,5% щорічно, європейського – в 2,9 рази або на 5,8% щорічно.

Рівень торговельної інтеграції також можна оцінити за результатами співвідношення внутрішнього та зовнішнього експорту. Так, найбільший рівень внутрішньоторговельної співпраці спостерігається у європейському регіоні, де обсяги внутрішнього експорту в 2,23 рази більші за обсяги позарегіонального експорту, однак, останніми роками це співвідношення зменшується (у 2005 р. становило 1:2,86).

Зворотна тенденція спостерігається в азійському регіону, де співвідношення внутрішньої торгівлі з позарегіональною навпаки збільшилося з 1,06 у 2000 р. до 1,6 у 2014 р., отже обсяги внутрішньої торгівлі на 60% перевищують торгівлю з країнами інших регіонів. Для американського регіону навпаки очевидним є послаблюючий тренд динаміки інтеграційної торгівельної співпраці, так якщо внутрішньорегіональна торгівля перевищувала позарегіональну у 2000 р. на 62%, то у 2014 р. лише на 26%. Низький рівень розвитку африканського регіону обумовлює зовнішню орієнтацію торговельної діяльності країн регіону, тільки в цьому регіоні обсяги позарегіонального експорту суттєво перевищують внутрішньорегіональний експорт (в 5,4 рази у 2014 р., що однак майже вповнину менше за показники 2000, 2005 рр.).

Європейський регіон характеризується найбільшою питомою вагою *внутрішньорегіональної торгівлі*, яка складає 69% (2014р.), однак має спадаючий тренд (максимальне значення 74,6% припадало на 2004 р.). Суттєву частку займає внутрішній експорт в загальній торгівлі азійського регіону 61,5% (2014р.) та протягом 1998-2014 рр. характеризувалося тенденцією до зростання (мінімальне значення 47,3% припадало на 1998 р. Питома вага внутрішньорегіональної торгівлі в американському регіоні, як і в європейському, зменшується протягом останніх років (скоротилася з 61,8% у 2000р. до 55,8% у 2014 р.). В африканському регіоні, незважаючи на тенденцію зростання питомої ваги внутрішньорегіональної торгівлі, її частка у 2014 р. дорівнює лише 15,7%, що на 6,5% більше, ніж у 2000р.

Компаративний аналіз ступені участі регіонів в системі світової торгівлі дозволяє зробити висновок, що на внутрішній експорт європейського регіону припадає 26,3% світової торгівлі, азійського – 25%, американського – 9,3%. Щодо питомої ваги зовнішньої торгівлі, то 15,6% в світовій торгівлі забезпечує азіатський регіон, 11,8% - європейський, 7,4% - американський. Результати оцінки динаміки обсягів та інтенсивності торговельної інтеграції в межах основних інтеграційних об'єднань представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

**Інтенсивність динаміки обсягів внутрішньорегіональної торгівлі
інтеграційних об'єднань у 1995-2014 рр.**

Регіон	Інтеграційне об'єднання	Середньорічні зміни, %				
		1995-2000	2000-2005	2005-2010	2010-2014	1995-2014
Африка	CEMAC	-1,20	26,87	24,51	-4,75	11,28
	CEPGL	-5,59	47,81	29,33	24,51	22,33
	COMESA	0,70	18,62	21,01	4,63	11,24
	ECCAS	1,46	22,36	29,36	-7,11	11,53
	ECOWAS	3,19	17,41	9,96	6,50	9,28
	MRU	1,39	16,60	-7,24	2,95	3,09
	SADC	-3,64	12,11	26,24	5,99	9,84
	UMA	-2,35	11,89	12,50	13,31	8,39
	WAEMU	-1,49	11,77	7,86	11,85	7,12
	Регіон в цілому	-0,90	15,98	20,75	5,26	10,19
Америка	ANCOM	2,43	17,59	11,54	5,65	9,34
	CACM	10,93	9,66	8,39	5,26	8,72
	CARICOM	8,26	9,70	4,79	4,13	6,83
	FTAA	10,41	5,17	4,57	5,96	6,53
	MERCOSUR	3,89	3,95	15,13	-0,14	5,86

	NAFTA	11,64	3,89	3,02	6,93	6,28
	Регіон в цілому	10,42	5,25	4,46	5,87	6,51
Азія	APTA	11,44	27,66	16,80	7,13	15,97
	ASEAN	4,16	10,99	9,72	5,61	7,69
	ECO	-0,57	25,54	17,27	7,35	12,21
	GCC	3,43	18,35	14,15	12,92	12,03
	SAACR	3,80	25,45	12,69	12,11	13,31
	Регіон в цілому	5,19	13,49	12,19	7,52	9,65
	Європа	EFTA	-1,90	8,27	10,71	6,19
EU		2,71	11,05	4,09	3,47	5,38
Регіон в цілому		2,70	11,79	4,64	3,94	5,80

Примітка: Розраховано та складено автором на підставі аналізу джерела [9]

За останні 20 років (1995-2014рр.) найбільшою інтенсивністю розвитку торговельної інтеграційної взаємодії характеризуються країни азійського та африканського регіону, серед інтеграційних об'єднань яких найбільшими темпами внутрішньорегіональний експорт збільшувався в межах CEPGL (22,3% в середньому щорічно), APTA (15,97%), SAACR (13,3%), ECO, GCC (по 12%), CEMAC, COMESA, ECCAS (по 11%) тощо. В американському регіоні інтеграційні об'єднання латиноамериканських країн мають порівняно більш інтенсивні темпи зростання внутрішньорегіональної торгівлі, зокрема ANCOM 9,34% в середньому щорічно, SACM 8,72%, CARICOM 6,83%. Однак, щодо їх впливу на розвиток світової торгівлі, то він залишається незначним, оскільки як африканські, так і азійські інтеграційні об'єднання займають зовсім несуттєві частки в структурі світової торгівлі.

Серед найбільш розвинених та ефективно функціонуючих інтеграційних об'єднань, сукупна частка внутрішньої торгівлі яких складає 28,5% світового експорту (у тому числі EU 20,2%, NAFTA 6,6%, ASEAN 1,7%) найбільш інтенсивними темпами зростання характеризується внутрішній експорт країн ASEAN, що в середньому щорічно за 1995-2014 рр. зростав на 7,69%, тоді як внутрішній експорт країн NAFTA – на 6,28, країн EU – на 5,38%. В цілому внаслідок прискореного зростання обсягів внутрішньорегіональної торгівлі в межах азійського регіону, питома вага ключових об'єднань NAFTA та EU в системі світової торгівлі зменшується (з максимальної оцінки 10,6% у 2000 р. до 6,6% у 2014 р., з 28,8% у 1998 р. до 20,2% у 2014 р. відповідно).

Порівняння *швидкості динаміки* в межах виділених періодів аналізу дозволяє зробити висновок щодо уповільнення темпів зростання обсягів внутрішньорегіональної торгівлі в межах всіх регіональних інтеграційних об'єднань. Щодо період найбільш прискореного та інтенсивного зростання внутрішньорегіональної торговельної співпраці, то для об'єднань африканського регіону це 2000-2010 рр., для американського регіону – 2000-2005 рр. (за винятком MERCOSUR, обсяги внутрішнього експорту якого найбільшими темпами збільшувалися у 2005-2010 рр.), для об'єднань азійського та європейського регіонів – 2000-2005 рр., що логічно пояснюється загальним трендом сповільнення динаміки розвитку світового господарства.

Динаміка обсягів позарегіональної торгівлі інтеграційних об'єднань характеризується тими ж закономірностями, що й зміни внутрішньорегіональної торгівлі, зокрема найбільшою інтенсивністю розвитку торговельної взаємодії з іншими країнами світу поза регіоном характеризуються країни азійського, африканського та латиноамериканського регіонів, серед інтеграційних об'єднань яких найбільшими

темпами позарегіональний експорт збільшувався в межах СЕМАС (10,39% в середньому щорічно), ЕССАС (12,68%), ЕСОВАС (12,68%), АРТА (12,88%), ГСС (12,85%), ЕСО (10,43%), АНСОМ (10,17%) тощо. Країни АРТА мають суттєвий вплив на світову торгівлю, оскільки позарегіональна торгівля цих країн складає 15,3% світового експорту та протягом періоду, що досліджується зросла втричі. Решта інтеграційних об'єднань африканського та азіатського регіонів характеризуються обсягами позарегіонального експорту, які займають зовсім несуттєві частки в структурі світової торгівлі (не більше 1%).

Позарегіональна торгівля об'єднань ЕУ, НАФТА та АСЕАН забезпечує 23,7% світового експорту (у тому числі ЕУ 12,1%, НАФТА 6,5%, АСЕАН 5,1%), при цьому найбільш інтенсивними темпами зростання характеризується позарегіональний експорт країн АСЕАН, що в середньому щорічно за 1995-2014 рр. зростав на 7,59%, тоді як внутрішній експорт країн НАФТА – на 5,35, країн ЕУ – на 6,25%.

Порівнюючи темпи зростання внутрішнього та зовнішнього експорту інтеграційних об'єднань, можна зробити висновок щодо приблизно однакових темпів їх зміни, а також схожий характер швидкості змін, зокрема сповільнена динаміка зростання позарегіональної торгівлі характерна для періоду 2010-2014 рр.

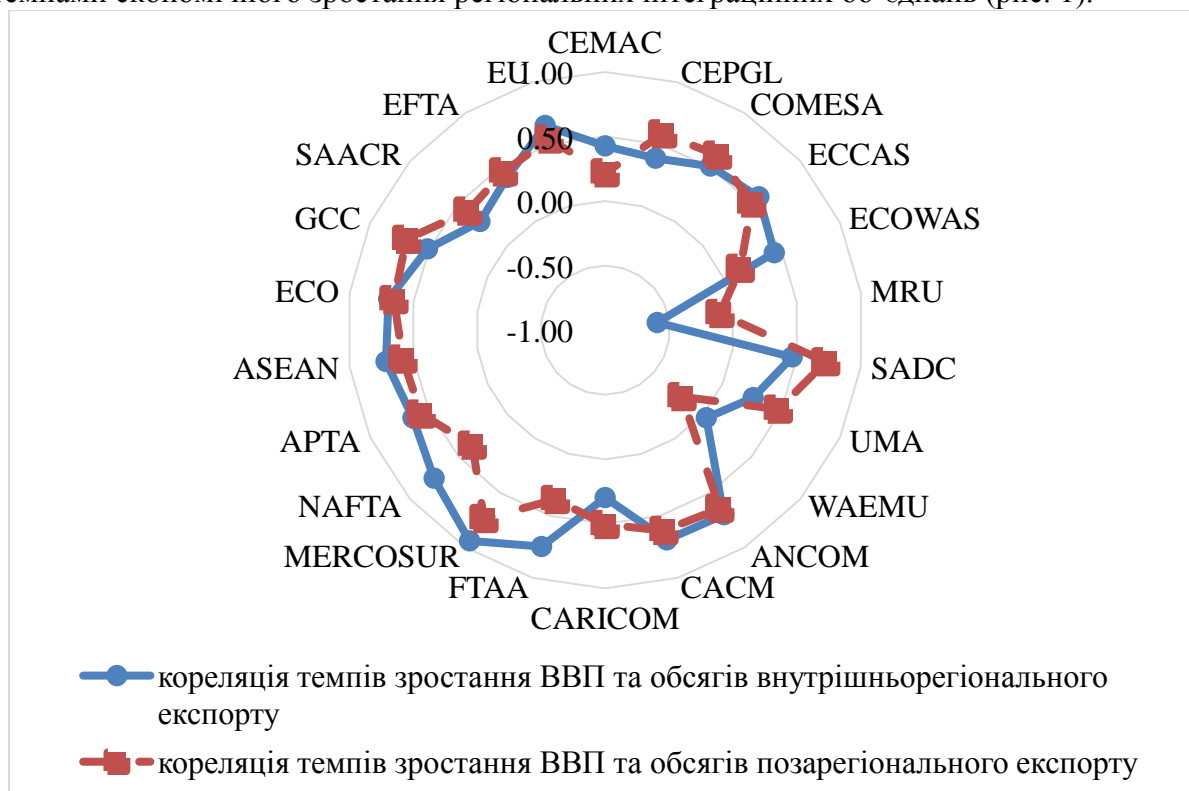
Для оцінки рівня інтеграційної взаємодії використовуємо *індекс інтенсивності внутрішньорегіональної торгівлі* з метою визначення, чи надається країнами більшої переваги та важливості торгівлі саме в межах інтеграційного угруповання. Для всіх інтеграційних угруповань, окрім ЕФТА та АРТА, значення індексів інтенсивності перевищує одиницю і свідчать, що взаємна торгівля країн об'єднання перевищує очікування, виходячи з відносної важливості країн в світовому господарстві. Отже, країни надають більшу перевагу саме взаємній торгівлі порівняно з торгівлею з рештою країн світу. Що стосується ЕФТА та АРТА, то для ЕФТА, значення індексу інтенсивності якої варіюється в межах 0,3-0,65, більш вагомою є торгівля з країнами ЄС, на частку яких припадає 65,7% експорту та 70% імпорту країн ЕФТА, і в цілому в структурі торговельної діяльності країн ЕФТА позарегіональна торгівля складає 99,4%. Індокси інтенсивності для країн АРТА з 2011 р. приймають значення менше за одиницю, що обумовлено зростанням питомої ваги Китаю та Індії як основних експортерів світу. Високі значення індексів інтенсивності, що характерні для деяких інтеграційних об'єднань, до складу яких входять африканські та латиноамериканські країни, що розвиваються (СЕРГЛ – 53,1, МРУ – 29,7, ВАЕМУ – 67,6, САСМ – 52,4, САРІСОМ – 92,9), головним чином обумовлені не скільки високим рівнем вагомості взаємної торгівлі, кільки досить низьким рівнем відносної значимості цих країн у світовому господарстві. Серед ключових інтеграційних об'єднань світу ЕУ, НАФТА та АСЕАН значення індексів інтенсивності протягом останніх 20 років характеризується відносно сталою динамікою без суттєвих варіацій, зокрема ЕУ (1,53-1,87), НАФТА (2,30-2,71) та АСЕАН (3,27-4,29).

Розрахунок *індексів схильності до внутрішньорегіональної та позарегіональної торгівлі* дозволяє зробити висновки щодо інтенсивності торгівлі з урахуванням ступеня відкритості національних економік, що входять до відповідних інтеграційних об'єднань. Переважна більшість інтеграційних об'єднань характеризується показником схильності до внутрішньорегіональної та позарегіональної торгівлі, значення яких перевищує одиницю, за винятком ФТАА (0,7), НАФТА (0,8), СААСР (0,7) та ЕФТА (0,4). Це пояснюється наступним, більшість інтеграційних об'єднань американського регіону характеризується невисоким показником відкритості економіки, що є значно меншим за середньосвітовий показник. Так, якщо середньосвітове значення індикатору відкритості економіки складає 25,2% у 2013р. порівняно з 17,1% у 1995р., то для ФТАА 14,5% та 10,8% відповідно, НАФТА 14% та 10,8% відповідно, МЕРКОСУР 13,2% та

8,1% відповідно. Меншим за світовий показником відкритості економіки характеризуються країни SAACR 19,9% у 2013р. порівняно з 10,4% у 1995р.

Найбільші значення показника схильності до внутрішньорегіональної та позарегіональної торгівлі мають такі інтеграційні об'єднання, як CEPGL 28,4, MRU 24,7, WAEMU 47,1, CACM 34,3, CARICOM 65,3, що переважно обумовлено, по-перше, високими значеннями індексів інтенсивності взаємної торгівлі, що характерні для них, а також значними показниками відкритості економіки, що є вищими за середньосвітовий показник та показники, отримані для об'єднань американського регіону, зокрема MRU 41,6%, WAEMU 34,9%, CARICOM 34,4%, CACM 32,8%, CEPGL 26,7%. В цілому серед інтеграційних об'єднань світу найвищим рівнем відкритості характеризується ASEAN (52% у 2013 р., максимальне значення квоти складало у 2005 р. 67%), що є свідченням не тільки переважанню торгівлі в межах об'єднання, однак і високим рівнем схильності й до позарегіональної торгівлі.

На основі розрахунку парних коефіцієнтів кореляції було встановлено взаємозв'язок між інтенсивністю внутрішньорегіональної торговельної взаємодії та темпами економічного зростання регіональних інтеграційних об'єднань (рис. 1).

Рис. 1. Взаємозв'язок внутрішньорегіональної та позарегіональної торгівлі з темпами економічного зростання інтеграційних об'єднань

Примітка: Розраховано та складено автором

Як свідчать розраховані коефіцієнти кореляції, для переважної більшості інтеграційних об'єднань (за винятком CEPGL, COMESA, SADC, UMA, WAEMU, CARICOM, GCC, SAACR, EFTA) більший вплив на динаміку економічного зростання мають саме динамічні зміни внутрішньорегіонального торгівлі в межах інтеграційних об'єднань. Так, найбільш тісний ступінь зв'язку між темпами зростання ВВП та темпами зростання внутрішньорегіонального експорту виявлено в таких угрупованнях як, MERCOSUR (0,64), NAFTA (0,75), FTAA (0,75), ASEAN (0,71), ANCOM (0,7), CACM (0,69) та ECO (0,69), тобто в інтеграційних об'єднаннях американського та азіатського регіонів. Помірний зв'язок між темпами економічного зростання темпами

зростання торгівлі в межах угруповань спостерігається в EU (0,65), АРТА (0,64), ECCAS (0,58), COMESA (0,51), GCC (0,51) та ЕФТА (0,4). В решті інтеграційних об'єднань визначено слабкий характер залежності між динамікою ВВП та внутрішньорегіональною торгівлею. У свою чергу, розширення торговельної взаємодії в інтеграційних об'єднаннях сприяє розвитку інвестиційної діяльності. Фактично інвестиції стають ключовим елементом економічного розвитку країн, які реалізують курс розвитку регіональної інтеграції.

Проведений аналіз розвитку інтеграційних процесів з позиції інтенсивності та тісноти показав, що серед глобальних регіонів найбільш високий рівень інтенсивності інтеграційної співпраці демонструють країни європейського та азіатського регіонів. Незважаючи на те, що найбільш розвиненими є інтеграційні об'єднання європейського та американського регіонів, які займають найсуттєвіші позиції в системі світового господарства, саме об'єднання азіатського та деякі африканського регіонів характеризуються найбільш інтенсивними та випереджальними темпами розвитку інтеграційної взаємодії протягом останніх двадцяти років. Однак, в цілому для інтеграційних угруповань всіх глобальних регіонів світу виявлений уповільнюючий тренд зростання обсягів внутрішньоторговельної взаємодії останніми роками.

Результати аналізу також показали, що динаміка економічного зростання країн, що входять до інтеграційних об'єднань, головним чином визначається зростанням інтенсивності саме внутрішньоторговельної співпраці. Співвідношення темпів економічного зростання країн та кореляції економічного зростання з поглибленням інтеграційної взаємодії дозволили виявити, що більше 40% інтеграційних об'єднань, до яких входять переважно об'єднання азіатського регіону, мають найбільший потенціал подальшого зростання інтеграційних процесів, що зумовлюватиме посилення позицій країн угруповань в системі світового господарства.

Список використаної літератури

1.База данных региональной интеграции: состав и показатели: методический отчет [Электронный ресурс] / под ред. В. С. Перебоева. – Санкт-Петербург : Центр интеграционных исследований Евразийского банка развития, 2014. – 34 с.; Baza dannyih regionalnoy integratsii: sostav i pokazateli: metodicheskiiy otchet [Elektronnyi resurs] / pod red. V. S. Pereboeva. – Sankt-Peterburg : TSentr integratsionnyih issledovaniy Evraziyskogo banka razvitiya, 2014. – 34 s.

2.Булатова О. В. Регіональна складова глобальних інтеграційних процесів: моногр. / О. В. Булатова. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 386 с.; Bulatova O. V. Rehionalna skladova hlobalnykh intehtratsiinykh protsesiv: monohr. / O. V. Bulatova. – Donetsk: DonNU, 2012. – 386 s.

3.Винокуров Е. Количественный анализ экономической интеграции Европейского союза и Евразийского экономического союза: методологические подходы / Е. Винокуров, И. Пелипась, И. Точицкая. – Санкт-Петербург: Центр интеграционных исследований Евразийского банка развития, 2014. – 62 с.; Vinokurov E. Kolichestvennyi analiz ekonomicheskoy integratsii Evropeyskogo soyuza i Evraziyskogo ekonomicheskogo soyuza: metodologicheskie podhody / E. Vinokurov, I. Pelipas, I. Tochitskaya. – Sankt-Peterburg: TSentr integratsionnyih issledovaniy Evraziyskogo banka razvitiya, 2014. – 62 s.

4.Григорян К.Г. Система индикаторов региональной экономической интеграции // Российский экономический интернет-журнал [Электронный ресурс]: Интернет-журнал АТиСО. — М.: АТиСО, 2012— . — № 0420600008. — Режим доступа: <http://www.e-rej.ru/Articles/2012/Grigorian.pdf>; Grigoryan K.G. Sistema indikatorov regionalnoy ekonomicheskoy integratsii // Rossiyskiy ekonomicheskiiy internet-jurnal [Elektronnyi

resurs]: Internet-jurnal ATiSO. — М.: ATiSO, 2012— . — № 0420600008. — Rejim dostupa: <http://www.e-rej.ru/Articles/2012/Grigorian.pdf>

5. Гурова И.П. Измерение глобальной и региональной торговой интеграции/ И. П. Гурова // Евразийская экономическая интеграция. - 2009. - № 3. - С. 60-73; Gurova I.P. Izmerenie globalnoy i regionalnoy torgovoy integratsii/ I. P. Gurova // Evraziyskaya ekonomicheskaya integratsiya. - 2009. - № 3. - S. 60-73

6. Захарова О. В. Особливості застосування гравітаційних моделей в аналізі міжнародного торговельного співробітництва / О. В. Захарова // Вісник Маріупольського державного університету. Сер. : Економіка. – 2014. – Вип. 8. – С. 145-152; Zakharova O. V. Osoblyvosti zastosuvannya hgravitatsiinykh modelei v analizi mizhnarodnoho torhovelnogo spivrobitnytstva / O. V. Zakharova // Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Ser. : Ekonomika. – 2014. – Vyp. 8. – S. 145- 152

7. Кальченко Т.В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: Монографія. – К.: КНЕУ, 2006. – 248с.

8. Lombaerde P. Governing Regional Integration for Development. Monitoring Experiences, Methods and Prospects/ P. Lombaerde, A. Estevadeordal, K. Suominen. – Ashgate Publishing, Ltd., 2008. – 290p. Regional Integration Knowledge System [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.cris.unu.edu/riks/web/>

9. UNCTAD Statistics [Electronic resource]. – Mode of access: <http://unctad.org/en/Pages/Statistics.aspx> UNCTAD Statistics [Electronic resource]. – Mode of access: <http://unctad.org/en/Pages/Statistics.aspx>

Стаття надійшла до редакції 07.05.2016.

I. Chentukov

EVALUATION OF INTENSITY AND DEPTH OF THE INTEGRATION PROCESS IN THE MAJOR REGIONS OF THE WORLD ECONOMY

The article is dedicated to the studies of the approaches to the assessment of intensity, depth and level of regional economic integration development. Present paper also determines the ways of applying tools for the assessment of the influence imposed by integration process on dynamics of economic development. Existing systems of the determinants of regional economic integration are also studied.

In order to provide general assessment of the key trends related to the development of integration processes the author employs both quantitative and qualitative indices. Qualitative indices determine general dynamic changes and quantitative ones allow assessing the influence imposed by integration processes on structural shifts taking place in national economies of integrating countries, integration associations, world economy in general etc.

The article analyzes the determinants of intensity, depth and level of trade integration development within regional associations. These determinants are the volume of intraregional trade, the volume of extra-regional trade, the ratio of intraregional and extra-regional trade in the region, the ratio of intraregional and extra-regional trade in the world trade.

The calculations proved the interrelation between the intensity of intraregional trade interaction and the rate of economic growth of regional integration associations.

The expansion of trade in integration associations contributes to the development of investing activities. Investments themselves become a key element of economic growth of countries, which work towards further regional integration. The author proves that dynamics of economic growth of a country in integration association is determined by increasing intensity of intraregional cooperation.

Key words: *integration, integration process, integration interaction, integration association, determinants of regional economic integration*